

Marek DERWICH

Wstęp

W tomie I zgromadziliśmy teksty poświęcone genezie kasat oraz ich przebiegowi i znaczeniu w Krakowie (w ostatnich latach Rzeczypospolitej i w okresie krótkich rządów austriackich 1796–1809) oraz na ziemiach zaborów austriackiego i rosyjskiego. Prace poświęcone źródłom ilustrującym te kasaty, losom dziedzictwa kulturowego ze zlikwidowanych klasztorów oraz znaczeniu kasat znajdują się w tomie III.

Warto zwrócić uwagę na ciekawą prezentację kasat „reformacyjnych” w XVI w. oraz kasat klasztornych przeprowadzonych we Francji i Rosji w drugiej połowie XVIII w. Cieszy możliwość zaprezentowania tła i przebiegu kasat józefińskich na ziemiach Cesarstwa Austriackiego, w tym zwłaszcza w Czechach. Całościowo opracowane zostały kasaty klasztorów przeprowadzone na obszarze aglomeracji krakowskiej.

Dużą wartością publikowanych prac jest dobra znajomość materiału źródłowego znajdującego się w archiwach polskich oraz u naszych wschodnich sąsiadów, szczególnie w instytucjach lwowskich i wileńskich. Na tym tle niekorzystnie wypada znajomość archiwaliów znajdujących się w wiedeńskim Österreichisches Staatsarchiv, które pozostaje praktycznie poza obiegiem naukowym. Może w jakiejś mierze ten stan rzeczy zmienia prace podjęte w ramach projektu naukowego *Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja* (program Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016) i zmierzające do zinwentaryzowania tych archiwaliów. Pierwszym ich rezultatem jest inwentarz autorstwa Gregora Płocha opublikowany w tomie III.

W niniejszym tomie na szczególną uwagę, ze względu na rzadkość tego typu spojrzenia, zasługuje ciekawy tekst o. Rolanda Prejsa, w którym autor próbuje porównać kasaty dokonane na mocy dekretu z 1810 r. (na Śląsku) i ukazu z 1864 r. (na ziemiach zaboru rosyjskiego).

Różnorodność tematyki i sposobu jej prezentacji oraz zastosowanych metod badawczych sprawia, że każdy czytelnik znajdzie tu coś, co go szczególnie zainteresuje. Równocześnie pozwala mieć nadzieję, że tom wniesie istotny wkład w poznanie genezy, przebiegu i znaczenia kasat klasztornych u schyłku Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz na ziemiach zaborów austriackiego i rosyjskiego.

Kolorowe ilustracje do artykułów oraz kompletna bibliografia z wszystkich czterech tomów znajdują się w tomie IV.